

Prof. dr. Jusuf Žiga
Univerzitet u Sarajevu

ZAJEDNIČKI KULTURNI INTERESI MLADIH U BOSNI I HERCEGOVINI

(Rezultati istraživačkog projekta)¹

- Sažetak -

Prepoznavanje i zadovoljavanje zajedničkih kulturnih interesa mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu, bili su predmet nedavnog istraživanja koje je realizirano u Bosni i Hercegovini. To je za ovu zemlju i njen dugovremeno sedimentirani multilateralizam izuzetno značajno pitanje, pogotovo ako imamo u vidu užasavajući rat koji se, nedavno, desio na ovim prostorima. Istraživanjem je obuhvaćeno anketiranje mladih ljudi iz različitih područja Bosne i Hercegovine, te ciljani intervjui sa licima koja se bave kulturnom djelatnosti.

Unatoč još uvijek prisutnim postratnim turbolencijama, nepovjerenju i mržnji, rezultati istraživanja su pokazali postojanje svijesti kod mladih ljudi o zajedničkim kulturnim interesima, kao i svijest o faktorima koji onemogućavaju zadovoljavanje istih.

Ključne riječi: zajednički kulturni interesi mladih, savremeno bosanskohercegovačko društvo.

Uvod

Prepoznavanje zajedničkih kulturnih interesa mladih u Bosni i Hercegovini i osiguranje realnih mogućnosti za njihovo ostvarivanje spada u izuzetno važna i nadasve aktualna pitanja u savremenom bosanskohercegovačkom društvu.

Budući da je bosanskohercegovačko društvo multilateralno, što se ogleda ne samo u njegovoj višenacionalnosti nego i dugovremenoj sedimentirani-

---

¹ (Istraživački tim: prof. dr. Jusuf Žiga, doc. dr. Adib Đozić, doc. dr. Edina Vejo, ass. Anan Džafić, ass. Sead Turčalo, Đana Glibanović, studentica)

tosti religijske i kulturno-tradicijske različitosti na ovim prostorima, svaki konflikt unutar njega postaje dodatno štetan, kao što i svako prakticiranje zajedništva poprima dodatnu dragocjenost.

Doista, svi pokušaji partikularnog zatvaranja unutar ovdašnjeg, više nego očiglednog, etnološkog «jedinstva različitosti», suprotni su ne samo praksi višestoljetnog zajedničkog života na ovim prostorima nego su i anahroni u kontekstu aktualnog globalizacijskog procesa, koji se odvija na planetarnoj razini.

Vrlo je važno da mlade osobe, pogotovo u tranzicijskim zemljama, koje su izložene svakovrsnim iskušenjima rasne, religijske, jezičke, kulturne i druge razlike prihvaćaju kao blagodatne, a ne kao neku vrstu «društvene pošasti», povod za konflikte i sl. Naprosto, u demokratskom ambijentu, u civilno sređenim zajednicama, poštuje se drugo i drugačije.

Nije bosanskohercegovačka multilateralnost bila uzrok nedavnog rata, kako se to nerijetko podlo želi prikazati, već politike i ideologije koje su je, kao «zahvalno sredstvo», vješto koristile u agregiranju sukoba. Otuda je nužno da se u otklanjanju ratom izazvanog nepovjerenja i mržnje ohrabri proces pomirenja među ovdašnjim narodima i reafirmira zajedništvo življenja kao istinska civilizacijska vrijednost unutar ljudskog roda.

Vrlo je važno kako će se, u društveno-statusnom smislu, pozicionirati mladi ljudi u Bosni i Hercegovini, hoće li imati motiv za ostanak u njoj, hoće li dobiti šansu za vlastiti angažman, uključujući i sektor kulture.

Uvažavajući rečeno, kao i rezultate još nekih istraživanja koja su se bavila položajem mladih u Bosni i Hercegovini, poput Projekta Proni², odlučili smo se za istraživanje na temu *Zajednički kulturni interesi mladih u Bosni i Hercegovini*.

Cilj istraživanja je bio da se ustanovi koji su to, trenutno, zajednički kulturni interesi mladih u Bosni i Hercegovini i kakve su realne mogućnosti za njihovo ostvarivanje.

Istraživanjem su obuhvaćene različite kategorije mladih: studenti (s pet fakulteta, odnosno s tri bosanskohercegovačka univerziteta), srednjoškolci, (iz desetak srednjoškolskih sredina, od sarajevsko-zeničke, preko tuzlanske, pa do

---

² Istraživanje je realizirano 2002. godine, a anketirane su 1.573 osobe u FBiH od 15 do 25 godina, odabrane po sistemu slučajnog uzorka. Interesantno je pomenuti da, npr., 15,9% mladih svoje slobodno vrijeme provodi s prijateljima, 15,7%, slušajući muziku, 11,9% pomažući roditeljima u raznim poslovima, 10,9% baveći se sportom, 10,5% gledajući TV i slušajući radio, 9,1% u spavanju, 7,9% u «noćnom životu», 4,4% se izjasnilo da nema slobodnog vremena, a 3,1% da u slobodnom vremenu ne radi ništa.

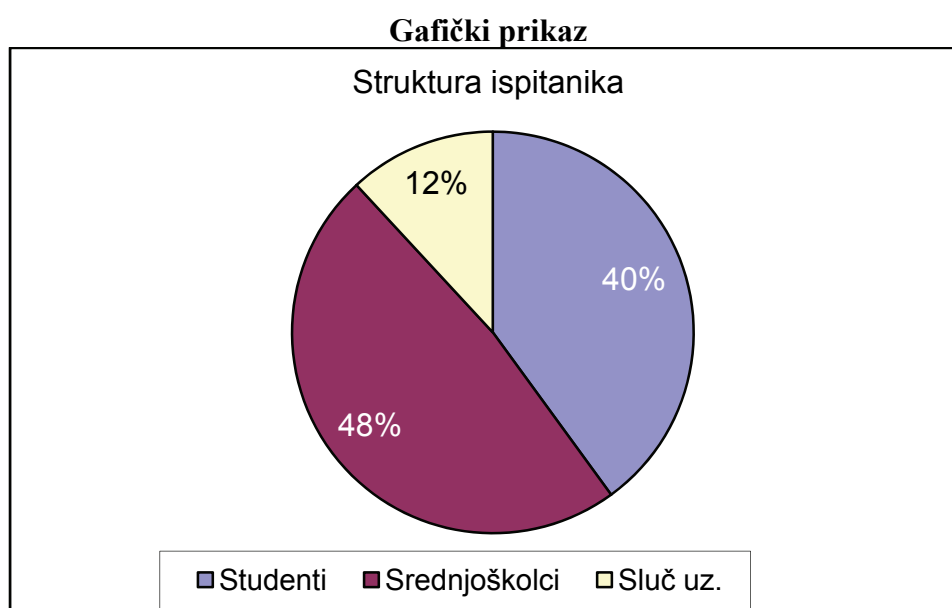
hercegovačke i drugih regija) i kontrolna grupa, (odabrana po sistemu slučajnog uzorka).

Obavljeni su i ciljani intervjui s osobama koje se, na ovaj ili onaj način, bave kulturnom djelatnosti (umjetnici, rukovodioci kulturnih ustanova, sociolozi kulture.). Putem intervjua željelo se, u stručnom smislu, propitati kakav je trenutni društveni odnos spram zadovoljavanja zajedničkih kulturnih potreba mladih u bosanskohercegovačkom društvu.

Polazeći od karaktera teme, u istraživanju je primijenjena *statistička* metoda, te metoda *analize sadržaja*, a od istraživačkih tehnika *intervju i anketa*, kao najprikladniji za prikupljanje podataka. Obrada i prezentiranje prikupljene grade izvršeni su u sklsdu sa znanstveno-istrživačkim uzusima.

Evaluacija rezultata anketiranja

U sklopu istraživanja su anketirane 833 mlade osobe i to: 401 ili 48% srednjoškolaca, 333 ili 40% studenata, kao i 99 ili 12% mladih, odabranih po sistemu slučajnog uzorka.

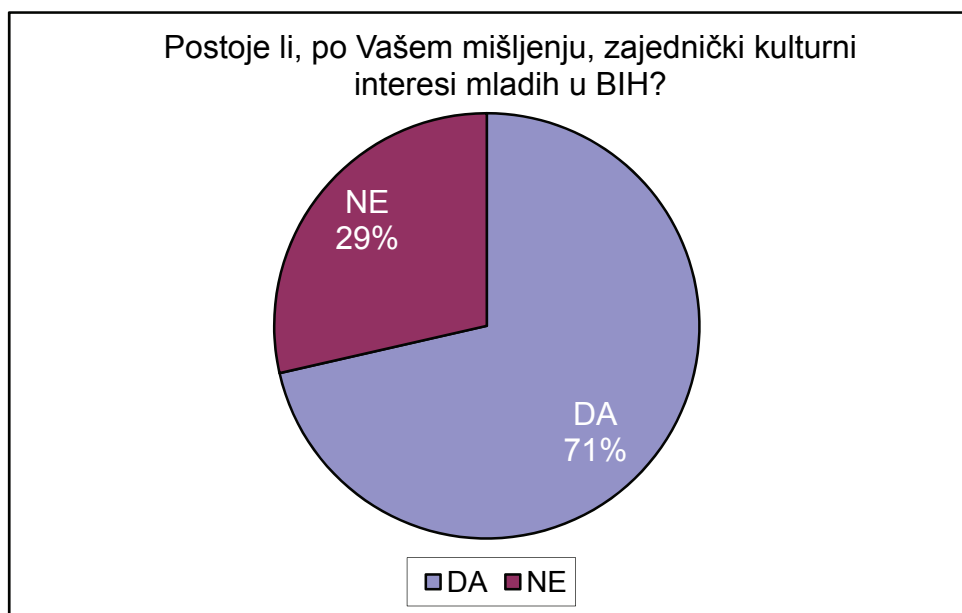

Anketni upitnik se odnosio na sljedeće segmente kulturne problematike mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu:

Prvo anketno pitanje je glasilo: *Postoje li, po Vašem mišljenju, zajednički kulturni interesi mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu?*

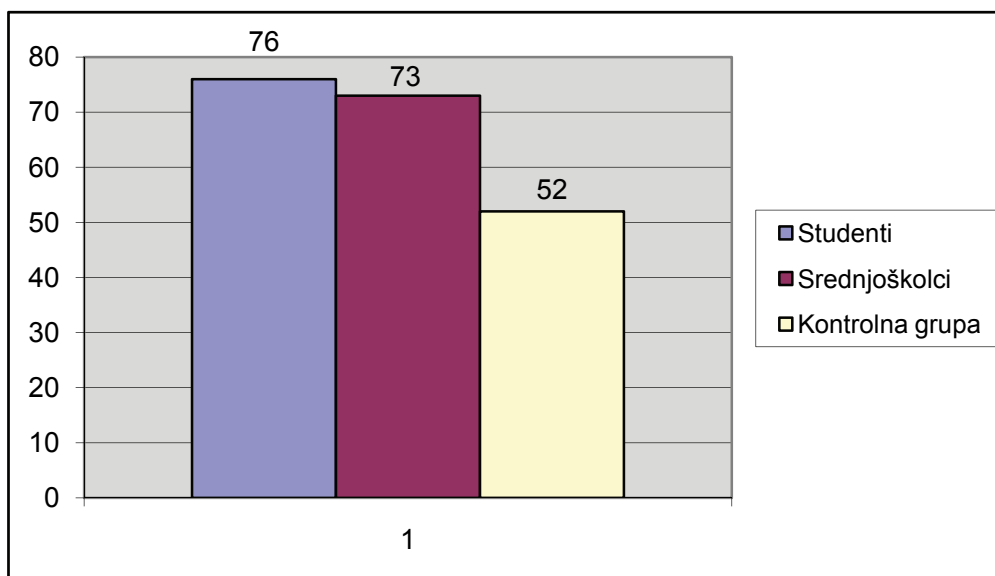
Pozitivnih odgovora bilo je 595 ili 71%, dok je negativan odgovor dalo 238 ili 29% od ukupno anketiranih osoba.

Grafički prikaz

Ako kompariramo stavove ciljanih skupina mladih, valja istaći da su, na primjer, odgovori studenata (pozitivni 76%, negativni 24%) i srednjoškolaca (pozitivni 73%, negativni 27%) uočljivo korespondentni, za razliku od stavova ispitanika odabranih slučajnim uzorkom, gdje se, na pomenuto pitanje, pozitivno izjasnilo «svega» 52%, a negativno 48%, od ukupnog broja anketiranih.

Grafički prikaz pozitivnih odgovora izraženih u procentima

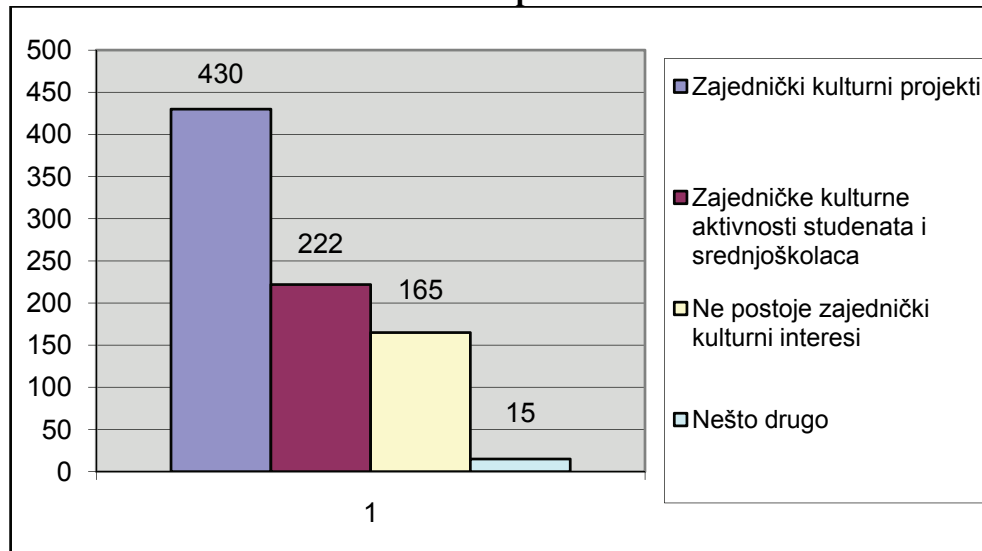
Drugo anketno pitanje je glasilo: *Koji su, po Vama, zajednički kulturni interesi mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu?*

Dobili smo sljedeću strukturu odgovora:

- organiziranje zajedničkih kulturnih projekata bez obzira na nacionalnu, religijsku, socijalnu i ideološku pripadnost osobe - 430 ili 52%;
- zajedničke kulturne aktivnosti studentske i srednjoškolske populacije sa područja cijele Bosne i Hercegovine – 222 ili 26%;
- ne postoje zajednički kulturni interesi mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu – 165 ili 20%;
- navedite sami: Samostalan odgovor dalo je 15 ispitanika, ili 2%, ali se uglavnom radi o pojedinačnim stavovima koje nije bilo moguće grupirati u neko zajedničko stajalište.

I kod odgovora na ovo pitanje, uočljiva je korespondentnost stavova među pomenutim ciljno-istraživačkim skupinama (studenti, srednjoškolci), gdje su odstupanja gotovo neznatna, za razliku od stavova ispitanika odabranih po sistemu slučajnog uzorka, koji su signifikantno odstupajući i uglavnom se nalaze u rasponu od -5% - kod modaliteta odgovora pod a) do +18% - kod modaliteta odgovora pod c).

Grafički prikaz

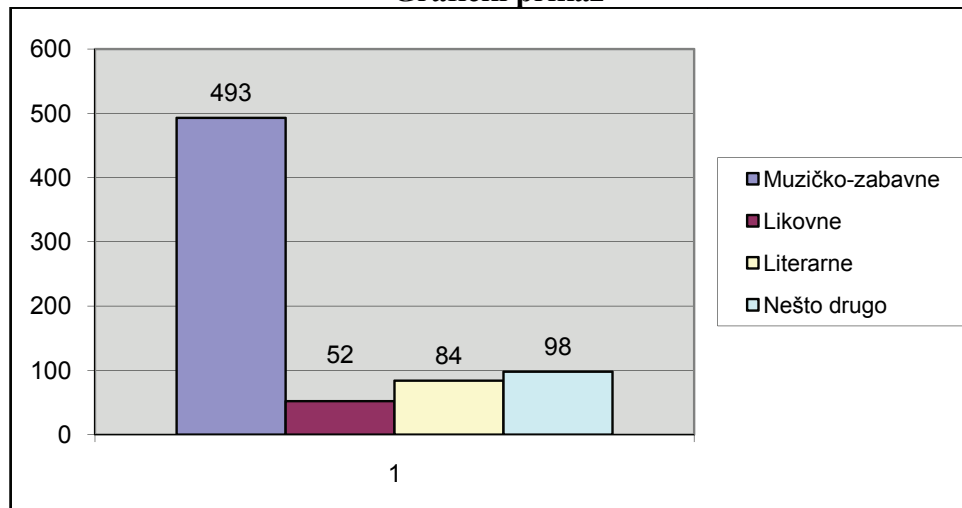
Treće anketno pitanje je glasilo: *Koje vrste kulturnih aktivnosti vidite kao moguće zajedničke kulturne interese mladih u savremenom bosansko-hercegovačkom društvu?*

Ispitanici su se u svojim odgovorima odlučili za sljedeće modalitete:

- a) Muzičko-zabavne - 493 ili 59%,
- b) Likovne - 52 ili 6%,
- c) Literarne - 84 ili 10% ,
- d) Navedite sami - 98 ili 25%.

Iz navedenih podataka uočljivo je da većina ispitanika preferira muzičko-zabavne sadržaje (59%), što je došlo do izražaja kod svih ciljano anketiranih skupina (studenti, srednjoškolci, kao i kod slučajnog uzorka).

Grafički prikaz

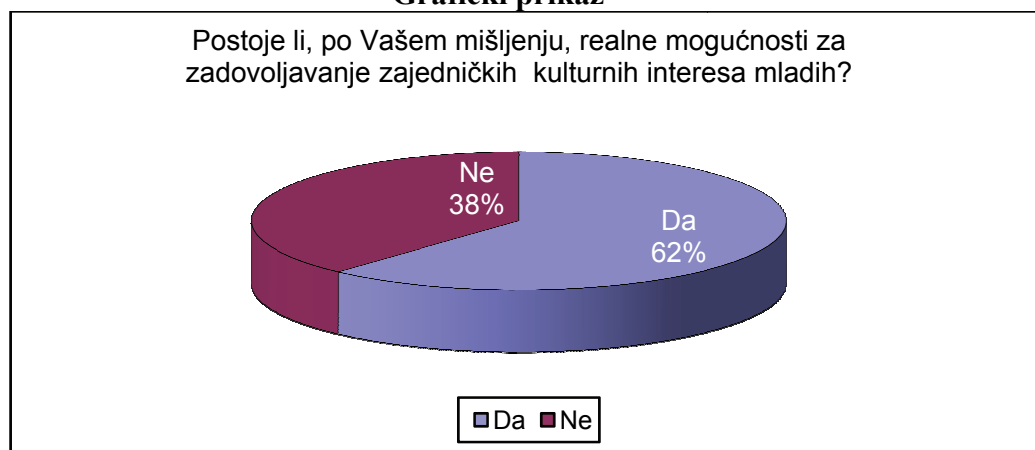

Četvrto anketno pitanje je glasilo: *Postoje li, po Vašem mišljenju, realne mogućnosti za zadovoljavanje zajedničkih kulturnih interesa mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu?*

Na ovo pitanje pozitivno je odgovorilo 514 ili 62%, a za negativan odgovor se odlučilo 317 ili 38% od ukupnog broja anketiranih. Preostalih 2 se nisu željeli izjasniti.

Treba naglasiti da su odgovori na ovo pitanje kod svih anketnih skupina (studenti, srednjoškolci, kontrolna grupa) bili izrazito korespondentni i odstupali su u svega nekoliko procenata.

Grafički prikaz

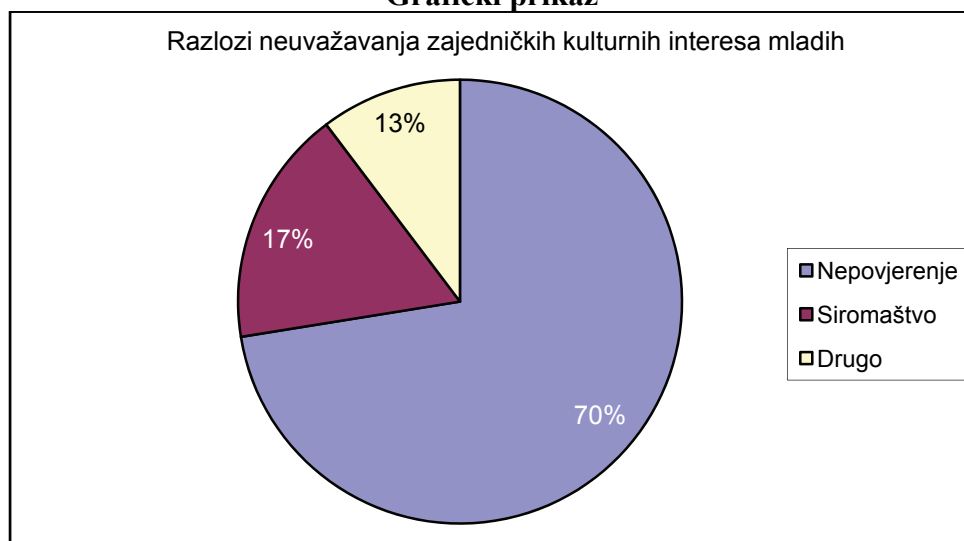
Peto anketno pitanje je glasilo: *Koji su, po Vama, glavni razlozi ne-
uvažavanja zajedničkih kulturnih interesa mladih u savremenom bosansko-
hercegovačkom društvu?*

Ispitanici su odgovorili:

- a) Nepovjerenje među ljudima zbog nedavnog rata - 584 ili 70%,
- b) Siromaštvo - 139 ili 17%,
- c) Navedite sami – 83 ili 13% .

Uočljiva je korespondentnost odgovora svih ispitanika (studenta, srednjoškolaca, kontrolne grupe) i kod ovog pitanja. Naime, odstupanja se kreću u rasponu od svega jedan do pet procenata.

Grafički prikaz

Šesto anketno pitanje je glasilo: *Koga posebno smatrate odgovornim za
odsustvo zadovoljavanja zajedničkih kulturnih interesa mladih u savre-
menom bosanskohercegovačkom društvu?*

Ispitanici su odgovorili na sljedeći način:

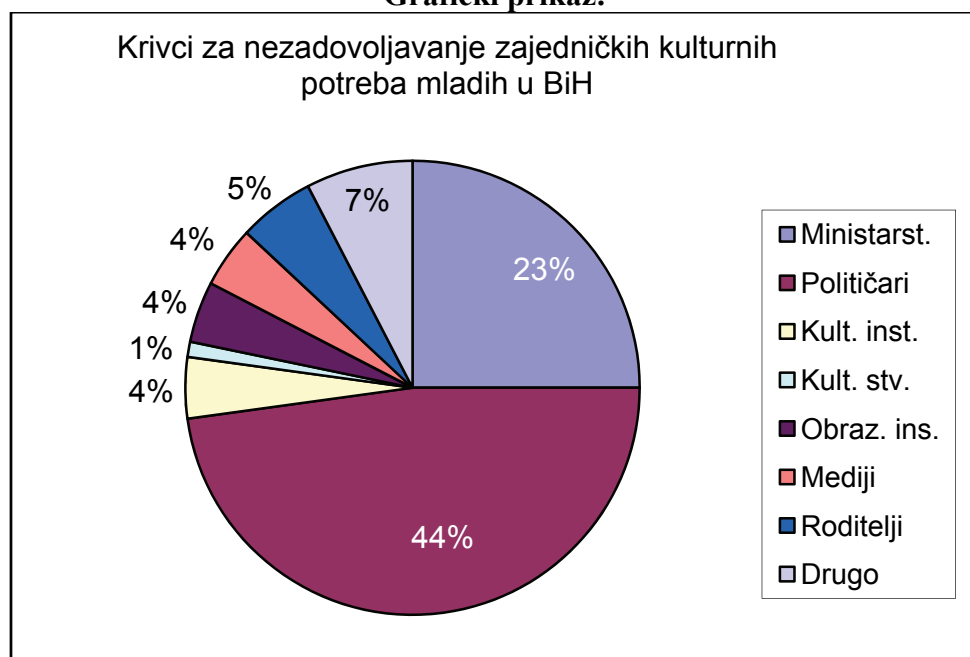
- a) Aktuelna ministarstva za kulturu u Bosni i Hercegovini – 192 ili 23%,
- b) Aktuelne političare – 370 ili 44%,

- c) Kulturne institucije – 31 ili 4%,
  - d) Kulturne stvaraoce – 10 ili 1%,
  - e) Obrazovne institucije – 33 ili 4%,
  - f) Medije – 35 ili 4%,
  - g) Roditelje mladih – 40 ili 5%,
  - h) Navedite sami – 57 ili 7%.
- Ostali nisu dali odgovor – 65, ili 8%.

Treba, također, naglasiti da su u strukturi odgovora na ovo pitanje sve ciljano ispitivane skupine (studenti, srednjoškolci, kontrolna grupa) stavile daleko na prvo mjesto modalitet odgovora pod b) - aktualne političare, te pod a) - aktualna ministarstva u Bosni i Hercegovini.

Grafički prikaz:

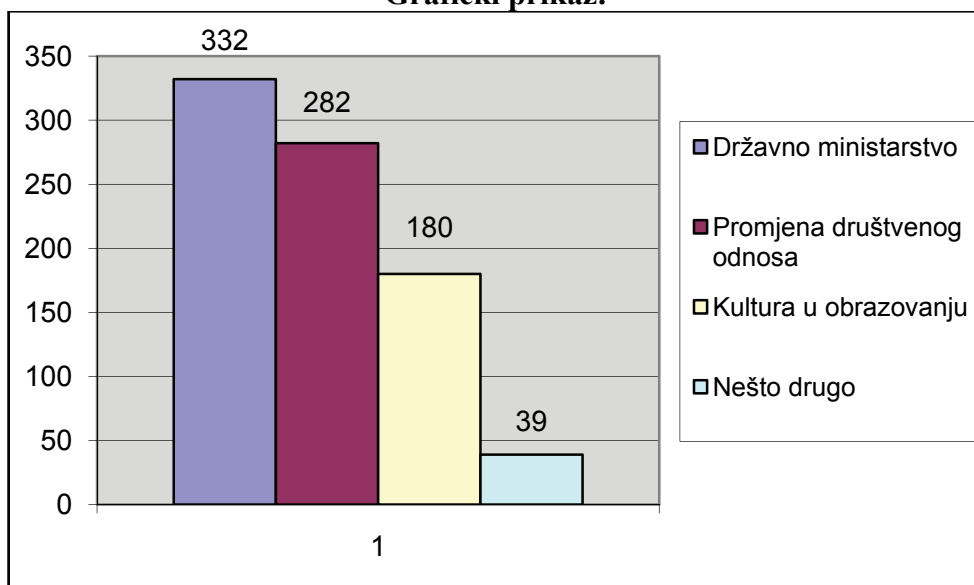
Sedmo anketno pitanje je glasilo: *Šta bi, po Vašem mišljenju, trebalo poduzeti na unapređenju zadovoljavanja zajedničkih kulturnih interesa mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu?*

Anketirani su odgovorili na sljedeći način:

- a) Formirati odgovarajuća ministarstva za kulturu na nivou države BiH – 332 ili 40%,
  - b) Promijeniti društveni odnos prema kulturi – 282 ili 34%,
  - c) Reafirmirati kulturne aktivnosti u obrazovnim ustanovama – 180 ili 22%,
  - d) Navedite sami – 29 ili 3%.
- Nisu se izjasnili – 10 ili 1%.

U strukturi odgovora na prednje pitanje uočljiva su značajna odstupanja kod ciljano anketiranih skupina. Tako su se studenti, naprimjer, s 40% opredijelili za promjenu društvenog odnosa prema kulturi, 36% ih je za formiranje odgovarajućeg ministarstva kulture na razini države Bosne i Hercegovine, a 18% za reafirmiranje kulturne djelatnosti u obrazovnim ustanovama, dok su srednjoškolci na prvo mjesto stavili formiranje pomenutog ministarstva (46%), a kontrolna grupa promjenu društvenog odnosa prema kulturi (42%).

Grafički prikaz:

Evaluacija intervjua

U sklopu istraživanja realizirano je šest intervjua s osobama koje se bave kulturom kao umjetnici, sociolozi kulture ili rukovodioci kulturnih asocijacija i ustanova.

Intervjuima su obuhvaćena sva pitanja koja su se nalazila na anketnom upitniku, tako da smo stavove iz odgovora mogli komparirati s rezultatima anketiranja o kojem je prethodno bilo govora.

U najkraćem, opservacije o kulturnoj problematici mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu do kojih smo došli putem intervjua veoma su korespondentne sa stavovima ciljano anketiranih skupina (studenti, srednjoškolci, slučajnim uzorkom odabrana kontrolna grupa).

Ono što je posebno naglašeno odnosi se na *potrebu odgovarajućeg obrazovanja mladih, odnosno na reformu obrazovnog sistema u kome će se reafirmirati kulturne vrijednosti i zaštititi ih od invazije svakovrsnog kiča i šunda.*

Ukazano je, također, na nužnost *izrade odgovarajuće kulturne strategije u bosanskohercegovačkom društvu, oslobađanje kulture od političkog tutorstva te usvajanje zakonske regulative koja će zaštititi dignitet kulture, kao i pružanje primjerene materijalne pomoći za tu vrstu djelatnosti.*

Diskusija

Unatoč trenutnim pravno-političkim turbulencijama, socijalnim i drugim poteškoćama u savremenom bosanskohercegovačkom društvu, iz prezentiranih pokazatelja uočljivo je da većina ispitanika (71%) smatra da *postoje zajednički kulturni interesi mladih*, dok svega 29% ima suprotno mišljenje.

Posebno je interesantna korespondentnost studentske i srednjoškolske populacije (odstupanja u stavovima su samo 3%), za razliku od kontrolne grupe ispitanika, gdje je pozitivnih odgovora bilo 52%, u odnosu na 48% negativnih.

Apostrofirajući koji bi to mogli biti *zajednički kulturni interesi mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu*, 52% mladih smatra da su to *zajednički kulturni projekti, bez obzira na nacionalnu, religijsku i ideološku pripadnost*, 26% misli da su to *zajedničke kulturne aktivnosti studentske i srednjoškolske populacije s područja cijele Bosne i Hercegovine*, 20% ispitanika misli da trenutno *ne postoje zajednički kulturni interesi mladih u Bosni i Hercegovini*, dok se 2% odlučilo za neki drugi modalitet odgovora.

Uočljiva je i ovdje korespondentnost odgovora studenata i srednjoškolaca, za razliku od kontrolne grupe ispitanika gdje su odstupanja u rasponu od -5 do +18.

Potencirajući *moгуće zajedničke kulturne interese mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu*, 59% ispitanika se odlučilo za *muzičko-za-*

bavne programe, 10% za literarne, 6% za likovne, dok je 25% navelo neke druge forme i sadržaje kulturne djelatnosti.

Zanimljivo je da su kod ovog odgovora sve ciljano anketirane skupine (studenti, srednjoškolci, kontrolna grupa) imale slične stavove, što će reći da su daleko na prvo mjesto stavile muzičko-zabavne sadržaje.

Većina ispitanika (60%) smatra da postoje *realne mogućnosti za zadovoljavanje zajedničkih kulturnih potreba mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu*, dok 39% ispitanika ima suprotan stav. Odgovor na ovo pitanje kod svih anketnih skupina bio je izrazito korespondentan, odnosno odstupanja su bila u svega nekoliko procenata.

Apostrofirajući *neuvažavanja zajedničkih kulturnih interesa mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu*, za 70% ispitanika je to *nepovjerenje među ljudima zbog nedavnog rata*, 17% naglašava *siromaštvo*, a 13% je navelo neke druge činioce. I kod ovog pitanja ispoljena je izrazita korespondentnost stavova kod svih ispitivanih skupina mladih.

U prepoznavanja «krivaca» za *nezadovoljavanje zajedničkih kulturnih interesa mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu*, ispitanici su naveli: *aktualna ministarstva za kulturu u Bosni i Hercegovini (23%), aktualne političare (44%), kulturne institucije (4%), medije (4%), roditelje mladih (5%), neke druge faktore (7%), dok se 8 % nije željelo izjasniti.*

Kad je riječ o predlaganju aktivnosti za *unapređenje zadovoljavanja zajedničkih kulturnih potreba mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu*, 40% ispitanika su se odlučili za formiranje odgovarajućeg ministarstva kulture na nivou države Bosne i Hercegovine, 34% su za promjenu društvenog odnosa prema kulturi općenito, 22% je za reafirmiranje kulturne aktivnosti u obrazovnim ustanovama, 3% je navelo neke druge prijedloge, a 1% se nije uopće izjasnilo.

Treba, također, naglasiti da su stavovi intervjuiranih osoba koje se profesionalno bave kulturom bili veoma korespondentni stajalištima ciljano anketiranih skupina mladih.

Zaključak

Iz svega izloženog vidljivo je da unatoč nedavnom ratu i još prisutnom nepovjerenju i mržnji, većina ispitanika (71%) smatra da postoje zajedničke kulturne potrebe mladih u savremenom bosanskohercegovačkom društvu.

Najveći broj ispitanika (52%) smatra da bi zajednički kulturni projekti, bez obzira na nacionalne, vjerske, ideološke i druge razlike mladih, bili najbolji način u artikuliranju i zadovoljavanju njihovih kulturnih potreba, dok

26% misli da bi takve kulturne sadržaje trebalo organizirati unutar studentske i srednjoškolske populacije i to na području cijele Bosne i Hercegovine. Nije zanemarljiv procent (20%) i onih koji smatraju da trenutno ne postoje zajedničke kulturne potrebe i interesi mladih u ovoj zemlji.

Što se tiče preferiranja forme kulturnog aktivizma, najveći broj ispitanika (59%) se odlučio za muzičko-zabavne sadržaje, a potom (10%) za literarne i (6%) za likovne.

U isticanju prepreka za artikulaciju i zadovoljavanje zajedničkih kulturnih potreba mladih, 70% ispitanika stavlja na prvo mjesto nepovjerenje među ljudima zbog nedavnog rata, a 17% potencira siromaštvo.

U konkretizaciji «krivaca» za nezadovoljavanje zajedničkih kulturnih interesa i potreba mladih, 44% anketiranih je na prvo mjesto stavilo aktualne političare, 23% sadašnja ministarstva kulture u Bosni i Hercegovini, a potom roditelje mladih, kulturne institucije, medije itd.

U cilju unapređenja zadovoljavanja zajedničkih kulturnih interesa i potreba mladih u Bosni i Hercegovini, 40% ispitanika predložilo je formiranje odgovarajućeg ministarstva kulture na nivou države, 34% smatra da se općenito mora promijeniti društveni odnos prema kulturi, 22% se zalaže za reafirmiranje kulturne djelatnosti u obrazovnim ustanovama.

- Abstract -

The subject of the research recently realized in Bosnia and Herzegovina was the recognition and fulfillment of common cultural interests of youth in contemporary Bosnia and Herzegovina society. This issue is of great significance for this country and its long-standing, deep-rooted multilateralism, especially having in mind the terrible war that had happened recently in this region. This research included survey of young population from various regions of Bosnia and Herzegovina, as well as targeted interviews with persons engaged in culture.

Despite still present territorial turbulence, distrust and hate, research results indicated that young population was aware of common cultural interests and that they also recognized factors that make fulfillment of those interests impossible.

Key words: common cultural interests of young population, contemporary Bosnia and Herzegovina society.

